

Bekker Zsuzsa emlékezete

(Hild Márta–Madarász Aladár (szerk.): *Az „ezüst pillanatok” nyomában – Tanulmányok Bekker Zsuzsa emlékére*, Kronosz Kiadó, 2017, 302 oldal)

VARGA BENCE

doktorjelölt, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar

Bekker Zsuzsa, a Budapesti Corvinus Egyetem 2015 februárjában elhunyt professzor emeritája, jeles elméletörténész munkásságát sokféleképp, számos jelzővel lehetne méltatni. A Közgazdasági Szemlében megjelent megemlékezésben Madarász Aladár a „minőség és mérték” kifejezéssel jellemzi Bekkernek a hazai és nemzetközi közgazdasági gondolkodás területén kifejtett munkásságát (*Madarász 2015:353*), melynek sokszínűségét kiválóan szemlélteti az emlékére 2015-ben rendezett konferencia anyagát tartalmazó kötet tartalmi gazdagsága. A tanulmányok közös jellemzője, hogy Bekker Zsuzsa emléke előtt tisztelegve – kimondva vagy kimondatlanul – az elméletörténeti oktatás fontosságára hívják fel a figyelmet. Erre napjainkban, látva a hazai és nemzetközi tendenciákat, igen nagy szükség van, s e mellett korábban – a gazdaságtörténeti ismeretek fontosságának hangsúlyozásával együtt – jelentős nemzetközi reputációval rendelkező közgazdák is állást foglaltak. Schumpeter például rámutatott, hogy „egy tudomány fejlődésének a megértése segít megérteni annak jelenlegi struktúráját” (230. o.). Keynes szerint legtöbbször „rendszerint valamelyik rég elhunyt közgazdász rabszolgái” vagyunk, anélkül, hogy ennek tudatában lennénk (26. o.). De ide sorolható a kötetben többször hivatkozott Kautz Gyula is – akit Mátyás Antal a korszerű magyar közgazdaságtan első nagy képviselőjének tekintett (*Mátyás 2005:613*), és akinek munkásságában az angol klasszikus iskola és a német történeti iskola nézetrendszere egyaránt felfedezhető (*Majoros 2003:95*) –, mondván: „egy tudomány története lényegének része, rendszerének alapja; – szükséges segédeszköze továbbfejlesztésének és feltétele mélyebb megértésének” (10. o.).

Nem áll módunkban mind a 14 tanulmányt részletesen bemutatni, ám röviden szeretnénk mindegyikre kitérni, kiemelve néhány fontosabb gondolatot. A kötet két fő részre tagolódik: a hazai és nemzetközi vonatkozású tanulmányokra. Az első részben („Hazai tájakon”) olvashatunk Bekker Zsuzsa pályájának kezdeti, az Országos Tervhivatalban eltöltött éveiről, betekintést nyerve a Tervhivatal

sajátos helyzetébe, tevékenységébe (Szepesi György: Bekker Zsuzsa az Országos Tervhivatalban). A közgazdászokat évszázadok óta foglalkoztató kérdést, a növekedési ütem, a kamatláb és a profitráta sajátos kapcsolatát mutatja be a fejezet következő tanulmánya (Száz János: Kamatlábak és növekedési ütemek – Tűnődések egy 2009-es levelezés kapcsán), a professzor emerita által is írt levélrészleteket közölve. Bekker a következő írásban, Széchenyi és Kautz mellett, „hídépítőként” jelenik meg (Ivók Aurél: Hídépítők nyomában – Széchenyi István, Kautz Gyula és Bekker Zsuzsa), bemutatva az egyes életutak közötti párhuzamokat, méghozzá a Kautz által kidolgozott ötelemű keretrendszer alkalmazásával: kellő ismeretekkel rendelkezettek-e munkásságuk során; érett volt-e a magyarság a gondolataikra; mennyire rögtönzött vagy szilárd a gondolati eszméjük; a gazdasági hasznosságot vagy aszemleliséget tartották-e fontosabbnak; milyen jelentőségű lehet az életművük a későbbiekben. Hegedüs Lóránt unokája, ifj. Zsindely Sándor visszaemlékezései alapján kapunk ismertetést Hegedüs családi-rokoni kapcsolatairól (Rab Virág: A családi kapcsolatok reprezentációja Zsindely Sándor Hegedüs Lóránt élete és munkássága című tanulmányában), abból a premisszából kiindulva, hogy az egyén életútját jelentősen meghatározza társas környezete, így természetesen családja is. Ezt követően a szegedi egyetem két neves nemzetgazdászának, ifj. Boér Eleknek és Surányi-Unger Tivadarnak a munkásságáról olvashatunk (Kovács György: A gazdasági szabadság kérdése a két világháború közötti magyar közgazdasági gondolkodásban és a szegedi egyetem nemzetgazdászai), középpontba helyezve a gazdasági szabadság, illetve az állami beavatkozás polémiáját. A két professzor munkásságában párhuzamokat fedezhetünk fel a mindkettőjük által kutatott konjunktúraelmélet, konjunktúraszabályozás és a szabad verseny és irányított gazdaságtan kérdésköre tekintetében. A hazai betekintést zárva, az első rész utolsó írása a közgazdasági elmélettörténetre, az elmélettörténeti oktatás fontosságára hívja fel a figyelmet (Farkas Beáta: A közgazdasági elmélettörténet oktatása Bekker Zsuzsa életművében).

A nemzetközi (Kitekintés) rész első tanulmánya – átmenetet képezve a hazai és a nemzetközi vonatkozású tanulmányok között – a szakkifejezést tekintve már 1895-től elterjedt „árforradalom” témáját járja körül (Buza János: Az „árforradalom” Wilhelm Roscher és Kautz Gyula műveiben – A fogalom genezise), majd a fogyasztói magatartás, a fogyasztói kiadások irányának és szerkezeti változtatásának hatása kerül terítékre Quesney, Effertz, Landry és Cantillon munkásságán keresztül (Csató Katalin: „Fanyar virágillatú olajbogyó” – A fogyasztói magatartás változásának hatása a konjunktúra jellegére). A matematikai közgazdaságtan alkalmazójának és a térséggazdaságtan megalapozó, nem kellően méltatott német kutatójának, Wilhelm Launhardtnak munkásságával foglalkozik a következő tanulmány (Meyer Dietmar: Wilhelm Launhardt – a matematikai közgazdaságtan és a térséggazdaságtan egyik úttörője). Ezt a „business history”, az „entrepreneurship” és a „theory of the firm” fogalmak

kialakulásának és értelmezésének ismertetése követi (Madarász Aladár: A világ tengelye, avagy a megvetett kő ... – Schumpeter és a Harvard Center in Entrepreneurial Research), mely fogalmak meghatározása – vagy inkább annak kezdeti hiánya – a növekedéelméletekre is hatással volt. Ebben a részben van szó Paul Samuelson elmélettörténeti munkásságáról is (Hild Márta: Samuelson mint elmélettörténész – Problémafelvetések és értékelések), melyet hosszú ideig csak szűk körben ismertek, és annak átfogó áttekintése és értékelése mindössze néhány évvel az amerikai közgazdász halála előtt került napirendre, pedig szemléletformáló szerepét ezen a téren sem lehet kétségbe vonni. Samuelson elképzelései között – a tanulmánykötet szellemiségével összhangban – szerepelt az is, hogy vissza kell szerezni a közgazdászok érdeklődését az elmélettörténet iránt, melynek eredményeként sikerült napirenden tartania a historiográfiai kérdéseket.

A mérés és a közgazdaságtudomány viszonyát szemlélteti az ezt követő írás (Hüttl Antónia: A mérés története a közgazdaságtanban), kiemelve az elméleti háttér fontosságát, amely nélkülözhetetlen az adatok közötti fogalmi és tartalmi konzisztencia megteremtéséhez. A tanulmány azt is vizsgálja, milyen környezeti feltételeknek kellett teljesülniük a matematikai és statisztikai módszerekkel történő érvelések alkalmazhatóságához, betekintést nyújtva a mérés és a számszerűsítés jövőjébe. Az inflációs célkitűzés gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai problémakörének tárgyalását (Király Júlia: Már csak elmélettörténet lenne? – Az inflációs célkitűzésről Bekker Zsuzsának) követően eljutunk a kötet záró tanulmányához (Szoboszlai Mihály: Mikromegalapozás másképpen – Egy nem eliminatív program tanulságai), a gazdasági jelenségeket magyarázó módzatok ismertetéséhez. Előbbi tanulmány arra hívja fel a figyelmünket, hogy az inflációs célkitűzés napjainkban is élő problémakör, nem pedig kizárólag elmélettörténeti érdekesség, míg utóbbi írás a makroökonómiai jelleg megőrzésének fontosságát helyezi középpontba. A kötet végén pedig Bekker Zsuzsa fontosabb publikációinak és a tanulmányok szerzőinek listáját találhatjuk.

A tanulmánykötet gazdag elmélettörténeti írások bemutatásával állít emléket Bekker Zsuzsának. A könyv remélhetőleg nem kizárólag a meglévő jelentékeny, ámde közel sem teljes gazdaság- és eszmetörténeti feldolgozások megőrzéséhez járul hozzá, hanem a majdani színvonalas gazdaságtörténeti írások készítéséhez és az ezzel foglalkozó szakemberek kineveléséhez is. Annak érdekében – amint azt Havas Miksa, az 1857-ben alapított Pesti Kereskedelmi Akadémia tanára, kamarai revizor a pénzügyintézetek felügyeletét ellátó szakemberekkel kapcsolatban a századforduló idején megjegyezte –, „nehogy külföldről kelljen ilyeneket importálnunk” (Havas 1901:215).

Hivatkozások

- Havas Miksa (1901): A pénzüzetek ellenőrzése, tekintettel a biztosító társaságokra. *Közgazdasági Szemle*, Vol. 25:212–222.
- Madarász Aladár (2015): Bekker Zsuzsa (1941–2015). Megemlékezés. *Közgazdasági Szemle*, Vol. 62, No. 4:353–355.
- Majoros Krisztina (2003): Bekker Zsuzsa (szerk.): A magyar közgazdasági gondolkodás (a közgazdasági irodalom kezdeteitől a II. világháborúig). Recenzió, *Gazdaságelméleti olvasmányok 2. Közgazdasági Szemle*, Vol. 50, No. 1:94–96.
- Mátyás Antal (2005): 175 éve született a korszerű magyar közgazdaságtan első nagy képviselője, Kautz Gyula. *Közgazdasági Szemle*, Vol. 52, No. 6:613–622.